

CATEVA DATE ISTORICE

Contextul istoric al aparitiei Pietei Universitatii

Zona pe care este situata acum piata Universitatii s-a aflat, în secolul al XVI-lea, la limita nordica a orasului; manastirea Sf. Sava si ansamblul Coltei se numarau printre reperele acestei limite. La începutul secolului al XVIII-lea au fost construite câteva edificii de cult care au impulsionat urbanizarea acestei parti a orasului: biserica Enei, Dintr-o zi si Scaune, iar biserica Coltei, ridicata în 1702 (pe locul unui mai vechi lacas), a fost înconjurata în 1716 de manastirea-spital, tot atunci fiind realizat si turnul, demolat în 1888. Planul Boroczyn (prin editiile sale din 1846 si din 1852), surprinde configurarea zonei înaintea transformarilor modernizatoare care au început la mijlocul secolului al XIX-lea. În privinta retelei de circulatie se poate remarca existenta unei mari parti a traseelor actuale ale strazilor Doamnei, Academiei, Biserica Enei si Ion Ghica. Reiese, totodata, cu multa claritate, rolul structurant, pentru întregul tesut urban, al strazii Coltei. Strada Academiei, cu un traseu relativ paralel cu al strazii Coltei, delimita, împreuna cu aceasta si cu strazile Enei si I. Ghica, o insula de mari dimensiuni. În mijlocul acestei întinse suprafete de teren se afla manastirea Sf. Sava (realizata în sec. XV-XVI). Accesul principal la manastire se facea dinspre strada Academiei, flancat fiind de casele lui Nicolae Hiotu si Baronski, iar accesul secundar se afla spre sud, pe traseul aproximativ al actualei strazi Toma Caragiu. Ocuparea terenului era foarte variata, dar în general destul de afânata, în contrast cu zona comerciala traditionala, care avansa pâna spre incinta spitalului Coltea. Constructiile aveau un regim de înaltime redus - parter, cel mult parter si etaj - asa cum se poate constata din fotografia panoramica realizata de Carol Popp de Satmari din turnul Coltei la mijlocul anilor 1860 [1]. Caracterul functional predominant al zonei era cel

1 - Cladirea Universitatii vazuta din Turnul Coltei, fotografie de Carol Popp de Satmari, cca. 1865

2 - Bulevardul Universitatii, 1910

rezidential. Dintre celelalte destinatii ale spatiilor, trebuie subliniata existenta, încă din epoca brîncoveneasca (1694), în cadrul manastirii Sf. Sava, a Academiei omonime (Colegiul national), una dintre cele mai importante institutii de învățămînt bucurestean, care a functionat pîna în prima parte a secolului al XIX-lea.

Zona, aflata în acea perioada la oarecare departare de limita nordica a centrului orasului, a devenit, o jumătate de secol mai tîrziu, noul punct de referinta al orasului modern, ca urmare a transformarii radicale a întregii suprafata de teren, din punct de vedere functional, spatial si arhitectural. Prima interventie importanta a fost realizarea cladirii Universitatii (1857-1869), dupa proiectul lui Alexandru Orascu; ea a fost amplasata pe latura nordica a fostei incinte a Colegiului Sf. Sava, demolate în întregime. Universitatea a devenit cel dintîi reper esential al spatiului pietii de mai tîrziu. Biserica, ultimul vestigiu al vechii manastiri, a fost demolata în anul 1869, iar un an mai tîrziu a fost aprobată în Consiliul comunal prima portiune a axei est-vest a orasului, dintre strada Coltei si Calea Victoriei, denumit initial bulevardul Academiei [2]. Proiectul bulevardelor care alcatuiesc axa nord-sud (de la piata Victoriei la piata Sf. Gheorghe) a fost aprobat în 1894, dar realizarea lui s-a întins pe parcursul multor decenii, pîna la mijlocul anilor 1960. În 1902 se decide ca la intersectia celor doua axe majore ale orasului sa se realizeze o piata circulara, cu diametrul de 74 m, iar în mijlocul ei sa fie amplasata statuia marelui om politic Ion C. Bratianu. Cele doua artere de circulatie si intersectia lor, precum si aparitia treptata a unor cladiri care adapostesc diferite functiuni inportante, la nivel orasenesc si national - ministere, spital, banci, societati de asigurare etc., au determinat, în deceniile care au urmat, deplasarea principalei zone centrale de interes a orasului.

Amenajarea spatiului pietii din fata cladirii Universitatii s-a facut gradat. În 1874 a fost ridicata, amplasata în axul de simetrie a Universitatii, statuia ecvestra a lui Mihai Viteazul, opera lui Albert Carrier-Belleuse; în fata acesteia Carol I primea defilarea

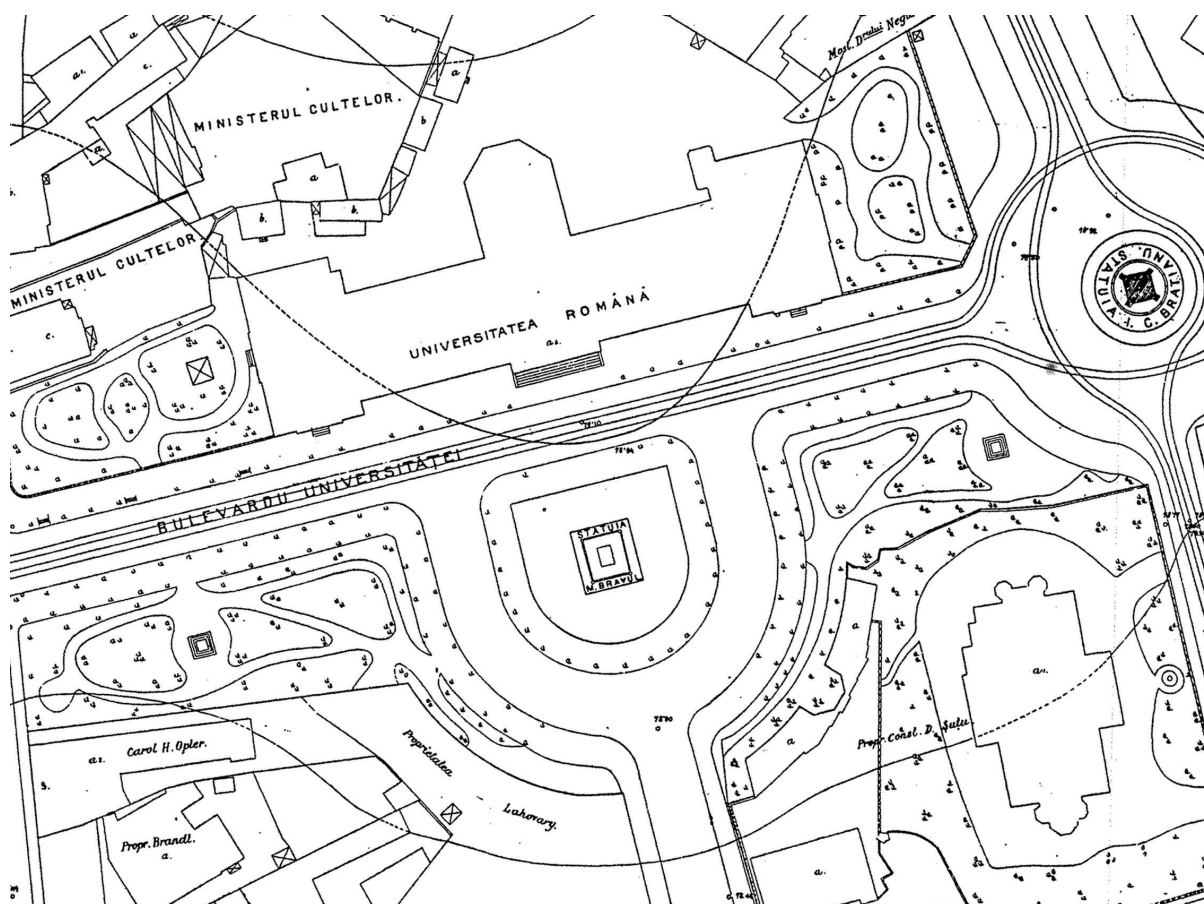

3 - Statuia lui Mihai Viteazul, 1874

militara de 10 Mai. În acel moment ea era singurul element modern pe partea bulevardului opusa cladirii Universitatii. Fotografia de epoca care s-a pastrat arata contrastul dintre suprafata înconjuratoare statuii, bine îngrijita si contextul sau: în spatele statuii se pot observa o parte a serelor aparținând gradinii botanice, in planul al doilea diferite calcane iar în stânga imaginii un fragment al palatului Sutu [3]. Organizarea viitoare a piete a avut, asadar, ca elemente generatoare axul puternic al bulevardului, masiva cladire a Universitatii si statuia lui Mihai Viteazul, ambele aflate într-o relatie bine definita unul fata de celalalt, de scari si proportii diferite, având însa ca element comun un rafinament al compozitiei si al detaliilor care ascund o forta potentiala de dezvoltare viitoare.

Instalarea celorlalte doua statui, a lui Gheorghe Lazar, în 1881, opera a lui Ion Georgescu, si a lui Ion Heliade Radulescu, în 1886, având ca autor pe Ettore Ferrari, de o parte si alta a statuii lui Mihai Viteazul, a determinat constituirea unui front virtual cu evidente referinte culturale legate de prezenta cladirii Universitatii. Cu toate acestea, terenul din spatele statuiilor ramânea, în continuare, fara o utilizare precisa. Ansamblul celor trei statui a fost completat în 1936 cu statuia lui Spiru Haret, opera a lui Ion Jalea, amplasata în partea vestica a pietii, spre strada Doamnei.

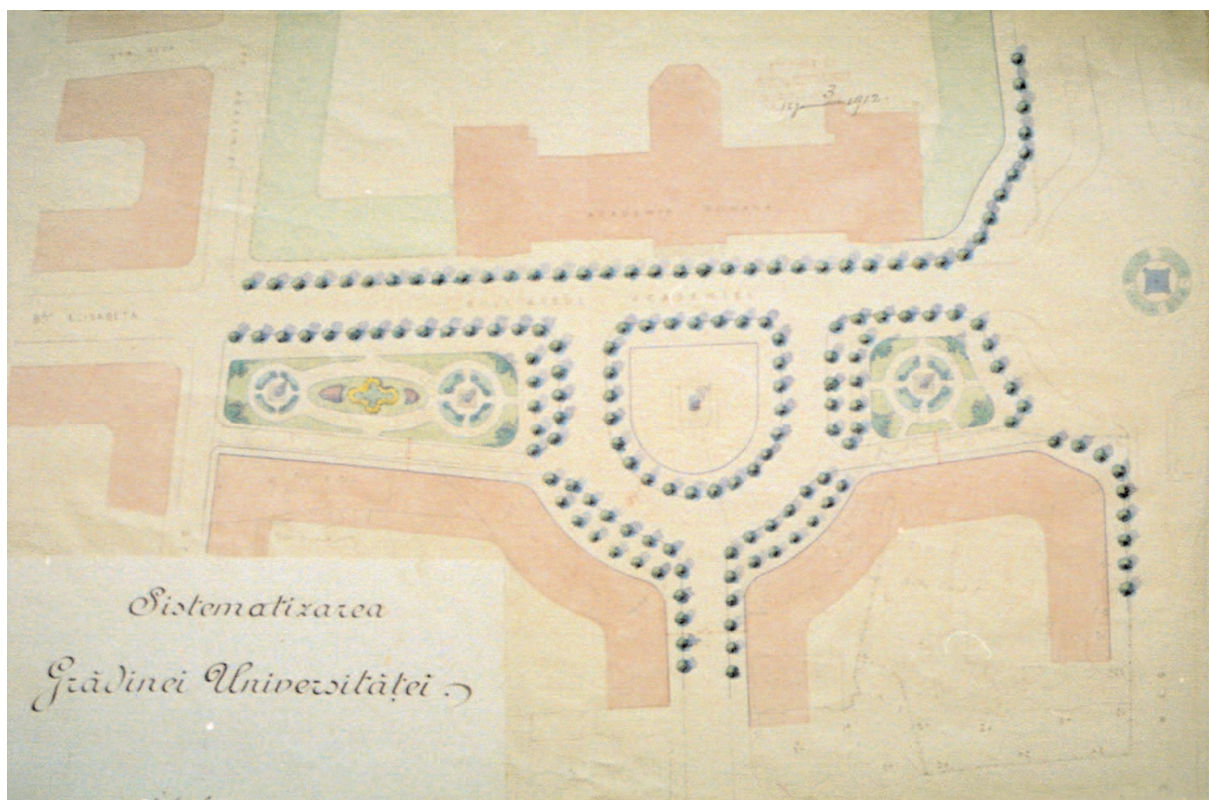
La sfârșitul secolului al XIX-lea au existat mai multe propuneri de amenajare a zonei ca spatiu urban de calitate, fie prin dorinta de amplasare a unor cladiri reprezentative, fie prin asocierea acestora cu organizari spatiale mai complexe. În 1890 primaria dorea sa construiasca o scoala "în fata Academiei, de la spatele statuii lui M. Bravul", în timp ce Ministerul Cultelor si Instructiunii Publice depasise faza intentiilor, caci, dupa cum se afirma într-un document al municipalitatii, "a proiectat a cladi (...) un local pentru biblioteca Statului". În 1896 Giulio Magni, arhitect al Serviciului Studii al primariei, a întocmit un proiect urbanistic, propunând o piata de factura monumentală în fata Universitatii, unde, spunea arhitectul italian, "se gaseste o mare bucata de

4 - Piata Universitatii, 1911

teren parasita care, prin lipsa unor constructiuni, legate unele de altele, strica aspectul frumosului bulevard care (...) este deocamdata cea mai placuta artera a orasului". Piata, de forma alungita, cu latura lunga deschisa spre bulevard, era delimitata de doua cladiri identice, una adapostind un Muzeu iar cealalta o Biblioteca. Magni avanseaza ideea ca parterele cladirilor sa aiba portice la parter, ideea care va fi preluata, probabil, prin amenajarea decisa de primariei în 1906. În dreptul intrarilor Muzeului si Bibliotecii Magni propunea reamplasarea statuii ecvestre a lui Mihai Viteazul si, simetric, o statuie ecvestra a lui Carol I, iar în centrul pietii montarea unei replici a Columnei lui Traian.

Planurile topografice din ultima parte a secolului al XIX-lea indicau însa doar amenajarea unui carosabil circular în jurul statuii lui Mihai Viteazul, separând-o, astfel, de celelalte doua statui existente atunci. Amenajarile spatiului pietii se succed în anii urmatori. În anul 1895 primarul afirma, într-o sedinta a Consiliului comunal ca a întocmit "un proiect de cladiri cu arcade". Ideea este reluata cinci ani mai târziu când s-a decis ca forma circulara a carosabilului sa fie accentuata cu "o serie de colonade în forma de semicerc", iar în 1902 s-a rectificat traseul strazii Vestei (Toma Caragiu), a carui ax a fost fixat în prelungirea axului de simetrie a cladirii Universitatii, accentuându-se, în acest fel, rigoarea geometrica a pietii. Forma definitiva, actuala, semicirculara, din fata Universitatii, a fost aprobată în 1906, iar în 1912 Consiliul comunal a aprobat un proiect care continea si amenajarea peisagera pastrata în buna masura pînă în prezent. Invocându-se existenta a trei proprietati care n-aveau acces la carosabilul bulevardului, s-a aprobat trasarea unei strazi de 8 m latime, între strada

5 - Planul de sistematizare a Pieteii Universitatii, 1912

Academiei și strada Coltei, care urmează curbura frontului sudic al pietii. Această stradă de interes local separă limitele proprietăților de spațiul amenajat al statuilor, dar, având două bretele de legătură cu bulevardul, izolează complet statuia lui Mihai Viteazul. Spațiul pietii capătă, în acest fel, conturul existent și astăzi [5].

Definirea spațialității

Dacă până la primul război mondial s-a definitivat forma în plan a pietii, definirea spațialității acesteia, prin volumele construite, a durat mult mai mult.

Frontul complet al laturii de nord a fost realizat abia în anul 1934, atunci când extinderea proiectată de Nicolae Ghica Budești a clădirii Universității (supraetajată după proiectul aceluiași arhitect în 1912) a ocupat întreaga distanță dintre strada Academiei și strada Coltei, respectiv bulevardul Brătianu, precum și frontul străzii Edgar Quinet, rezultând un volum masiv, compact. Latura de vest a pietii, la intersecția cu strada Academiei, a fost delimitată în ultimii ani ai secolului al XIX-lea (1894), prin imobilul de raport Max Azel, transformat apoi în hotelul Bristol, proiectat de Filip Xenopol. Latura sudică a fost conformată pe aliniamentul proiectelor aprobate în primii ani ai secolului al XX-lea: clădirea Societății "Generală" (actualul sediul central al BCR), proiectată de O. Maugsch și executată în anii 1906 - 1914-5, accentuează axul puternic ordonator al spațiului, materializat anterior prin clădirea Universității și amplasamentul statuii lui Mihai Viteazul. Această clădire concretizează jumătate din exedra aprobată în aceiași ani ai începutului de secol XX. Cealaltă parte a exedrei a fost materializată prin imobilul fostei Societăți a Creditului Industrial, proiectată de G. M. Cantacuzino în anul 1933 pe terenul printului C. Sutu și executată în următorii doi ani. Clădirile aflate spre strada Academiei datează de la începutul secolului al XX-lea, mai puțin extinderea clădirii "Generală", realizată în prima parte a anilor 1960.

6 - Statuia lui Mihai Viteazu, începutul sec. XX

Trebuie semnalată, de asemenea, existența Palatului Sutu, sediul actual al Muzeului de istorie al Municipiului care, deși nu participă la configurația pieții, este o prezență dintre cele mai semnificative ale istoriei locului. Limita estică a spațiului pieții este situată dincolo de intersecția celor două axe majore de circulație, prin clădirile Ministerului Agriculturii și a fostului Minister de Război.

În acest fel, piața este delimitată prin volume construite pe trei dintre laturile sale, partea estică fiind practic deschisă spre intersecția bulevardelor prelungindu-se, în continuare, pe traseul bulevardului Carol I. Axul inițial al clădirii Universității, susținut, succesiv, de prezența statuii lui Mihai Viteazul, de cele două laturi simetrice ale exedrei dinspre sudul spațiului și de strada Toma Caragiu (Vestei) este unul din elementele esențiale ale acestui spațiu urban. Simetria astfel rezultată este articulată cu partea vestică și estică a pieții, inegale ca dimensiuni și valoare; împreună este alcătuit un ansamblu cu valori urbanistice și arhitecturale dintre cele mai remarcabile ale Bucureștiului.

Evoluția amenajărilor spațiului pieții

După cum s-a menționat mai sus, configurația spațială a pieții s-a definitivat abia la începutul secolului al XX-lea, iar amenajarea s-a subordonat în mod inevitabil exinderii treptate a spațiului public al pieții. Față de cele semnalate mai sus, trebuie doar subliniate câteva caracteristici particulare.

Astfel, singurul element care nu a fost modificat, păstrându-se intact din momentul amenajării inițiale, a fost organizarea terenului pe care a fost amplasată statuia lui Mihai Viteazul: o platformă de piatră, înconjurată de un gard scund, de fier forjat; cele patru felinare [6] existente inițial au dispărut în prima parte a secolului al XX-lea. În absența unor amenajări în adâncimea terenului, statuile montate ulterior - a lui Gh. Lazar și I. H. Radulescu - aveau drept fundal o plantatie bogată, spontană.

7 - Piața Universității, 1934

Planurile din 1895-1899 și 1911 indica o primă amenajare, prin degajarea statuii lui M. Viteazul, prin înconjurarea ei cu un carosabil legat de vechiul traseu, neregulat, al actualei străzi Toma Caragiu. Planul din 1912 a declanșat începutul amenajării actuale, prin cele două spații verzi situate spre strada Academiei și spre Palatul Sutu. Plantația de aliniament este reprezentată în așa fel încât pune în evidență culoarul bulevardului nu spațialitatea pietii, separând, totodată, complet, statuia lui Mihai Viteazul de celelalte statui.

Disponerea vegetației de aliniament deschide spațiul spre spre piața I. C. Brătianu. Se știe că în 1920 s-a renunțat la mare parte din plantație, inclusiv la cei patru ploi care străjuiau statuia lui Mihai Viteazul, favorizând perceperea integrală a spațiului pietii. Probabil odată cu instalarea celei de-a patra statui, a lui Spiru Haret, la mijlocul anilor 1930, s-a renunțat la întreaga plantație, mai puțin la cea care însoțea frontul sudic al pietii [7]. Lucrările de amenajare care au avut loc după al doilea război au reintrodus suprafețele plantate în spațiul și în imaginea pietii.

Din această sumară privire istorică asupra Pieței Universității rezultă câteva elemente care au definit în permanentă caracterul spațiului:

- 1. Urmărirea constantă a ordonării clădirilor și amenajării spațiului în raport cu axul clădirii Universității.**
- 2. Prezența consistentă a suprafețelor cu vegetație joasă și gazon.**
- 3. Existența plantației de aliniament care urmărește curbura exedrei din partea sudică a pietii.**